

Səddat CƏFƏROV,
iqtisadiyyat elmləri üzrə fəlsəfə
doktoru,
*Azərbaycan və Rusiya Yazarıclar və
Jurnalıstıclar Birliklərinin üzvü,*
Beynəlxalq Yazarlar Birliyinin üzvü

Dünya xalqlarının bir-biri ile ünsiyyetin bağlamasında, bir-birini anlamasında ədəbiyyatın, incəsənetin, müsiqinin, kinonun əvəzsiz rolü var. Her bir şənət əsəri telqin edir ki, dünyanın harasında yaşamasından asılı olmayaq, hansı dildə danışmasının dəxli olmadan insan insan olaraq qalır. Dünyanın sakinidir. Onun da arzuları, istekleri var. Demək, münəqşələr, ziddiyetlər anlaşılmazlıq yaratmamalıdır. Axi her kəsin yaşamaq haqqı var.

İndi son vaxtlar tez-tez sərhədsiz dünya termini işlədir. İncəsənet de, ədəbiyyat da sərhəd tanımır. Təbəbet sərhədlərə dəxli olmadan dünyanın her künçünə nüfuz yanaşma ile münasibət göstərir.

Burada, yeri gelmişken, dünyanın yeni bəsləsi - Koronavirus pandemiyasını yada salmaq yaxşı olaraq. Dünyanın uzaq bir künçündə, hansısa sehvən neticesi olaraq yayılan Koronavirus bəsləs bütün dünyani öz cənginə aldı. Bəşəriyyət 10 milyondan çox insan qurbanı verdi və əlbəttə, bu belədan yene ələ bəşəriyyət elmən nealiyyətlərini birləşdirərək çıxı bildi. Unutmaq olmaz ki, hər an yeni təhlükələr yaranı biler.

Birinci növbəde təhlükə ile təhdid eden nüve silahını yada salmaq olar. Nüve müharibəsi, atom silahı neinkin insan nəslini məhv edə biler, hətta ən qorxulu partlayışlar. Yeri məhrəndən torpedo biler, bununla da Yer üzündə heyat məhv olar.

Bunları nəye görə sadalayıram. Zənnimcə, her kəs başa düşməlidir ki, insani qorumaq bəşər nəşlinin birinci borcu olmalıdır. Bunun üçün isə hər bir insana ən humanist, insanperver duygular aşınmalıdır. Buna isə, əlbəttə, ədəbiyyatın, mədəniyyətin inkişafı ilə nail olmaq münkündür.

Dünya xalqlarının ən dəyərli ədəbi örnəkləri, ən kültəvi dillərə tərcümə olunur. Xalqlar bir-birinin yaratdığı şərvətlərə xaxından tanış olur. Şübəsiz, folklor materialları ənsən dünüşçəsinə ən sürətli təsir edən sənətindir. Birmənalı şəkilde qeyd etmək lazımdır ki, ənsən onun ruhuna təsir edən dəyərli ədəbi əsərləri ruhunun sağlamlığı üçün ən ümde vəsiyyət hesab edir.

Mənim yadımı gelir. Hele 60-ci illerde "Azərbaycan nağılları", "Azərbaycan dəstənləri" çoxcılklärlerə çap olundur. Tapmacalar nəfis şəkilde neşr edilirdi. Bayatıclar, atalar sözleri ve meseller toplanıb kitablara yiğilir və oxuculara çatdırıldı. Azərbaycanın çox fədakar folklorşunasları olub. Onlar dövrün en ağır çətinliklərinə baxmayaq dəyərli folklor nümunələrini toplamaqdan usanmayıblar. Görkəmlə folklorşunas alımların adlarını sadalamaq olar. Onların gördükleri işin

"QAZƏNFƏR PAŞAYEV VƏ AZƏRBAYCAN FOLKLORŞÜNASLIĞI" Gülxani Panahın tədqiqatları əsasında

dəyeri çox əhəmiyyətli dir. Yazıçılar Birliyində bir ağsaqqal yazıçı vardi; Əbülqasım Hüseynzadə. O çox böyük fədakarlıqla ömrü boyu atalar sözlerini toplamaqla möşgül oldu. Onun toplayıb nəşr etdirdiyi "Atalar sözleri və meseller" kitabı ele indin inzibətində də el-el gəzir.

Gülxani Panahın Qəzenfer Paşayevinin heyat və yaradıcılıq fealiyyətinə həsr olunmuş "Şəxsiyyət və yaradıcılığın vəhdi" monografiyasının bir bölməsi də "Q.Paşayev və Azərbaycan folklorşunaslığı" adlanır. Maraqlıdır ki, kitabda bu bölməyə epiqraf kimi akademik Nizami Cəfərovun belə bir ifadesi verilib: "Professor Qəzenfer Paşayev folklorumuzun Müşfiqidir". Əlbəttə, bu, Nizami Cəfərovun yanaşmasıdır. Həm də Q.Paşayev yaradıcılığına həssas yanaşmasıdır. Həqiqətən də, Q.Paşayev Azərbaycan folklorşunaslığının tədqiqatçısı kimi xüsusi bir ihmaliyyət göstərib. Maraqlıdır ki, onun folklorşunaslığı üzrə tədqiqatları tekke Azərbaycan mühitini ehət etmir. İraq türkmanlarının və ümumən türk xalqlarının toplanıb nəşr olunan, tədqiq edilən folklor örnəklərinin her birinə xüsusi ruhunu oxşayır, qəblerinə xüsusi duygular təlqin edir.

G.Pənah da öz qeydlərində məşhur dastanları və dastançıları xatırladaraq qeyd edir ki, Qəzenfer Paşayev mənəvi sərvətlərimizin bu sahəsi üzrə on yaxşı tədqiqatçılarından: "Heyatda elə əhəmiyyətli hadisələr var ki, onlar xalqın hayatından olduğu kimi bədii dəyərlərində də yaşayır. "Kitabi-Dada Qorqud" boyları, "Oğuznamələr", "Bilqamış", "Manas"... xalqın milli-etiñik düşüncəsini, keçidiyi ictimai formasiyaları, ictimai bərabərsizliklərin xalqın hayatından doğruduğu ziddiyətləri, dövrün ziddiyətli hadisələrini, xalqın etik-estetik, milli-mənəvi özəlliklərinə bəla qoruyub saxlayır. Xalqın həqiqi tarixi onun yaradıldığı folklorundadır. Bu gün də aşiq ədəbiyyatı nümunələrinin, ümumilikdə folklorumuzun toplanması, tədqiqi, nəşri sahəsində dəyərli işləri ilə seçilən, əməyinə yüksək qiymət verilən alımlarımız var və Qəzenfer Paşayev də onların sırasındadır. O, aşiq sənətinin ən yaxşı tədqiqatçılarından" . Bundan sonra G.Pənah Q.Paşayevin aşiq yaradıcılığı ile bağlı tədqiqatlarını diqqətli izleyir. Onun mənəvi sərvətlərimizin bu zəngin sahəsi üzrə deyərli qeydlərini əsas götürməkən görkəmli aşçılarımızı adlarını da yada salır. Hetta G.Pənah tədqiqatının bu hissəsində Q.Paşayevin qadın aşçılarımızla bağlı döñuncelerine xüsusi önem verir. Hetta Azərbaycanda aşiq şənəti ilə bağlı xüsusi təşkilatlıq işlərinin de böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini diqqətde saxlayır.

Həqiqətən, Azərbaycanda XX əsrin 20-ci illərindən başlayaraq aşçıların təşkilatlanması, müəyyən yaradıcılıq təqvimlərində temsil olunmalar üçün böyük işlər görürlər. Ele indin inzibətində də bir çox görkəmli şənətkarlarımız istedadlı aşçıları dəstləq etməkden məmənunluq duyurlar. Səmed Vurğunun Aşiq Şəmkirle ünsiyyəti, nehayət dostluğun bir dəstən kimi dillərə döñül. Şəməd və Səmed Vurğunla bağlı müxtəlif variantlı dəstənlər yaranmaqdadır. Əlbəttə, bunlar Azərbaycan mənəvi mühitindən tanış olan məsələlərdir. Ele bizim her hansı şənətkarımızın el meclislerində, şənliklərdə aşçıların oxuduğu nəğmələri sonsuz zövqle dinleyir, onların gözel seslərindən, avdun oxu imkanlarından mənenə beholenirik.

Burada bir məqam da yada döñür. Çingiz Aytmatovun "Ösre beraber gün" əsərini xatırlayır. Hemin əsərdə məşhur manqur əfsanəsi yer alıb. Bu əfsanənin motivini müellif məşhur qızğız dəstənindən exz edib.

Ümumiyətən, türk xalqlarının mənəvi mühitinin inkişafında böyük xalq abidələrinin təsiri danılmazdır. Hetta bu

günün özündə də böyük şənətkarlarımız "Dede Qorqud" kitabından, "Oğuzname"lərden, "Bilqamış"dan, "Manas"dan... az yararlanır. Ümumiyətən, türk xalqları ədəbiyyatının mənəvi dırılıyının əsasında bu dəstənlər dayanır.

Azərbaycan xalqının böyük dəstənlərindən şəhərənəklər var. Elmin, müasir texnologiyaların en yüksək inkişafı dövründə bələ, insanlar yənə öz meclislerində aşçıların görmək isteyir. Aşçıların şirin bir həcəyə dənisi dəstənlər dəstənlər insanların ruhunu oxşayır, qəblerinə xüsusi duygular təlqin edir.

G.Pənah da öz qeydlərində məşhur dastanları və dastançıları xatırladaraq qeyd edir ki, Qəzenfer Paşayev mənəvi sərvətlərimizin bu sahəsi üzrə on yaxşı tədqiqatçılarından: "Heyatda elə əhəmiyyətli hadisələr var ki, onlar xalqın hayatından olduğu kimi bədii dəyərlərində də yaşayır. "Kitabi-Dada Qorqud" boyları, "Oğuznamələr", "Bilqamış", "Manas"... xalqın milli-etiñik düşüncəsini, keçidiyi ictimai formasiyaları, ictimai bərabərsizliklərin xalqın hayatından doğruduğu ziddiyətləri, dövrün ziddiyətli hadisələrini, xalqın etik-estetik, milli-mənəvi özəlliklərinə bəla qoruyub saxlayır. Xalqın həqiqi tarixi onun yaradıldığı folklorundadır. Bu gün də aşiq ədəbiyyatı nümunələrinin, ümumilikdə folklorumuzun toplanması, tədqiqi, nəşri sahəsində dəyərli işləri ilə seçilən, əməyinə yüksək qiymət verilən alımlarımız var və Qəzenfer Paşayev də onların sırasındadır. O, aşiq sənətinin ən yaxşı tədqiqatçılarından" . Bundan sonra G.Pənah Q.Paşayevin aşiq yaradıcılığı ile bağlı tədqiqatlarını diqqətli izleyir. Onun mənəvi sərvətlərimizin bu zəngin sahəsi üzrə deyərli qeydlərini əsas götürməkən görkəmli aşçılarımızı adlarını da yada salır. Hetta G.Pənah tədqiqatının bu hissəsində Q.Paşayevin qadın aşçılarımızla bağlı döñuncelerine xüsusi önem verir. Hetta Azərbaycanda aşiq şənəti ilə bağlı xüsusi təşkilatlıq işlərinin de böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini diqqətde saxlayır.

Həqiqətən, Azərbaycanda XX əsrin 20-ci illərindən başlayaraq aşçıların təşkilatlanması, müəyyən yaradıcılıq təqvimlərində temsil olunmalar üçün böyük işlər görürlər. Ele indin inzibətində də bir çox görkəmli şənətkarımız istedadlı aşçıları dəstləq etməkden məmənunluq duyurlar. Səmed Vurğunun Aşiq Şəmkirle ünsiyyəti, nehayət dostluğun bir dəstən kimi dillərə döñül. Şəməd və Səmed Vurğunla bağlı müxtəlif variantlı dəstənlər yaranmaqdadır. Əlbəttə, bunlar Azərbaycan mənəvi mühitindən tanış olan məsələlərdir. Ele bizim her hansı şənətkarımızın el meclislerində, şənliklərdə aşçıların oxuduğu nəğmələri sonsuz zövqle dinleyir, onların gözel seslərindən, avdun oxu imkanlarından mənenə beholenirik. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd etmek lazımdır ki, Q.Paşayev görkəmli folklorşunaslarının tədqiqatçılarının ardıcılıqla izleyib və onların her biri haqqında tutarlı tədqiqatları yaradıb. Biz G.Pənahın qeyd etdiyi kimi I Vitse Prezident Mehriban xanım Əliyevanın xalq şənətinin inkişafına yönəlik tədbirlərin yüksək səviyyədə teşkilatlıdır. G.Pənah Q.Paşayevin bütün bəslələrə xüsusi diqqətini onun araşdırımları əsasında deyərləndirir. Ayrıca qeyd

Övvəli 10-cu səhifədə

Ali məktəblərin filologiya fakültələrində Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi fənninin başlangıcı kimi V. Vəliyevin "Azərbaycan folkloru", P. Əfəndiyevin "Azərbaycan şəhəri xalq ədəbiyyatı" dərsliklərinin əvəzsiz rol oynadıqlarını söyləyir və dərslik haqqında fikirlərini belə ifadə edir: "Bu, folklorumuzun nəzəri məsələlərinə yenidən və obyektiv baxışımızla zərurətin ortaya qoydu. Həmin zərurətin nəticəsi olaraq Azad müəllimin sanballı asarı meydana gəldi". Bu kitabın əsəryə gəlməsi üçün Azad müəllimin otuz ilə yaxın apardığı araşdırılmaları, dərslik yazmağı tələb etdiyi təcrübə və biliklərə yiyələnməsini, hərtaraflı biliyi malik müəllimin auditoriyalarda "saç ağartması"nı dayarlıdır. "dərslik yazmağa mənəvi haqq qazanması dərsliyin üzünümürlü və uğurlu olmasına şərtləndirən amillərdəndir" - deyir". Büttün bu deyilənləri nezərə alaraq qeyd etməliyik ki, adları çəkilən folklorşunaslar fedakar insanlar idi. Onlar tekce xalq sənətinin dəyərli örnəklerinin toplanılıb nəşr olunmasına yox, tədqiqinə də xüsusi əhəmiyyət verirdilər. Ona görə də xalqın mənənə zənginleşməsində hem folklorun böyük rolu var, hem də folklor tədqiqatçılarının. G.Pənah burada Belinskiyin bir fikrinin yada salır: "Böyük zəhmət və fədakarlıqla xalq ədəbiyyatının qiyaməti gövhərlərini toplayan və onları unudulub tələf olmaqla qoruyan təvazökar və qərəssiz adamların zəhməti hər cür təqdir və təşkükürə layiqdir". Göründüyü kimi Belinskiy de vaxtı ile folklor örnəklerinin toplanmasına xüsusi əhəmiyyət verir. Axi folklor örnəkleri insanların əsasən yaddaşında yaşayır. Əgər onlar yazıya alınmasa əbədi olaraq torpağa gömülər, hər bir insan özü ilə nə qədər qiymətli sərvətlər aparardı. Müəllif qeyd edir ki, Q.Paşayev Azad Nəbiyevi hem də toplayıcılıq fealiyyətinə görə xüsusile təqdir edir: "A.Nəbiyevin yeni istiqamətdə, yeni yönədə yazılımsız dərsliyinin ikinci hissəsinin də uğurlu olacağı ilə bağlı fikirlərində Q.Paşayev yanılır. Talaba, magistr, aspirant və doktorantların ən yaxşı dərs vəsaiti bildiyi "Azərbaycan xalq ədəbiyyatı" dərsliyinin ikinci hissəsi mütəxəssislər tərəfindən yüksək dəyərləndirilir". Beleliklə biz, Q.Paşayevi müəllifin tədqiqatlarında öz müəsirlerine xüsusi diqqət yetirən bir tədqiqatçı kimi qəvrayıq. Onun mövqeyi ziyanlı mövqeyiyidir. Qeyd edək ki, Q.Paşayev ayrı-ayrı tədqiqatçılarının elmi yaradıcılığını ele bu gün də diqqətdə saxlayır. G.Pənah onun Behlul Abdulla ilə bağlı qeydlərini diqqəte çekerken görkəmli alimin məhz bu möziyyətini nəzərdə tutur: "Folklorumuzun mötbəər tədqiqatçısı" adlı yazıda B. Abdullanın folklorşunaslıq elminin inkişafında rolu araşdırılır. B. Abdullanın bir alim kimi rolunu görür, "folklorşunaslıq elmi sahəsində mötbəər söz demək mərtəbəsinə yüksəlmış, xarici ölkələrdə alim, professor, elmi sahəsində işlənən akademik titulundan başqa alın təri, titanik zəhməti sayəsində yerə qalan bütün titulları qazanmış", Əməkdar elm xadimi adına layiq görülen ilk folklorşunas olduğu açıqlanır". G.Pənah doğru olaraq qeyd edir ki, Q.Paşayev Behlul Abdullanın elmi fealiyyətini yüksək qiymətləndirir. Doğru qənaətdir. Həqiqətən, Behlul Abdulla ömrünün axırına qədər folklorumuzun tədqiqatı ilə fədakarlıqla məşğul oldu.

Məlumdur ki, "Koroğlu" dəstəni əvezsiz

bir sənət incisidir. Bu dəstənin müxtəlif variantları digər türk xalqlarının da mənəvi həyatına sırayet edib. Hətta bu dəstənin xüsusi nüfuzunu hiss edən ermənilər də qondarma da olsa, özləri üçün bir "Koroğlu" dəstəni yaratmağa çalışıblar. Hətta bunun üçün Vəli Xuluşluya müraciət belə ediblər. Ancaq Vəli Xuluşlu milli ruhu bir ziyanlı kimi qeti, sert cavab verib və onların təklifini redd etib. Ermənilər Vəli Xuluşlu nu ələ alıb "Koroğlu" dəstənini erməniləşdirmək isteyirdilər. Buna nail ola bilmədikdə Vəli Xuluşlu məhv etməyi qərara aldılar və buna nail oldular. G.Pənah professor Qəzenəfer Paşayevin "Koroğlu" dəstəni ilə bağlı araşdırılmalarına, xüsusilə Koroğlu tədqiqatçılarına münasibetinə de diqqət yetirir: "Q.Paşayev milli təssübkeşiyi ilə seçilən alımlılarımızdır. Onun "Koroğlu"nu yadəllişdirmə cəhdə əbasdır"

fikirləri əsasında isbatlamaga çalışır. Cəlil Nağıyev dəstən qəhrəmanlarının adlarını islamə qədərkə dövrü əlaqələndirir: "Bu obrazların dəstəndə belə geniş yer tutması hamim əsərin ("Koroğlu")nun - Q.P." daha qədim - islamə qədərkə dövründə yarandığını göstəran faktorlardan biridir", digər tərəfdən göstərir ki, Çin imperatoru An Lu Şan - Rövşən hərəkatını yuturtmadan ötəri Bağdad xəlifəsinə müraciət etmiş, xəlifə də üç minlik hərbi qüvvə göndərmişdir. Q.Paşayev "burada açıqca məntiqsizlik özünü göstərir" - deyir. Bir sözə, "Koroğlu" dəstəni ilə Koroğlunun taleyi kimi çox döyüşkən, mübariz fikir çarpışmalarından keçərək zamanımıza gelib çatmışdır. "Koroğlu" dəstəninin xüsusi bir hemiyyətinə do ayrica qeyd etmək lazımdır. Bu dəstən yaradıcılıq yerinə görə Azərbaycanla daha çox bağlıdır. İş

mühəbisələri elmi mahiyyətə xidmət edir.

Yuxarıda qeyd etdi ki, Q.Paşayev aşiq yaradıcılığını çox böyük sevgi ilə tədqiq edib. Daim arşadır, həm klassik aşiqları, həm də öz dövrünün yaradıcı aşiqlarını ardıcıl olaraq tədqiqatqa cəlb edib, onların sənətləri haqqında ürkələ duyuğu ilə söz deməyə çalışıb. Q.Paşayevin tədqiqat yaradıcılığında G.Pənah qeyd edir ki, M.Azəflı xüsusi yer tutur. Bu barədə G.Pənah Q.Paşayevin Mikayıll Azəflı haqqındaki məqələlərini, yazılarını çox diqqətlə izleyir. Geniş və əhatəli şəkildə onun müləhizələrini oxucu diqqətinə çatdırır: "Aşıq sənəti, onun yaradıcıları, bu qədim el sənətinə yaşadanlardan biri olmuş Mikayıll Azəflı yaradıcılığı, onun müasirləri ilə bağlı Q.Paşayevin maraqlı, dəyərli məqələləri vardır. "Böyük coşqunluqla yaxıb-yaradan, sağlığında klassiklaşan,

"QAZANFƏR PAŞAYEV VƏ AZƏRBAYCAN FOLKLОРŞUNASLIĞI" GÜLXANI PƏNAHİN TƏDQİQATLARI ƏSASINDA

məqələsi diqqəti cəlb edir. "Koroğlu" türk xalqlarının ortaq mədəniyyət abidələrindəndir. Cəlil Nağıyevin "Koroğlunun Çin qaynaqları" araşdırmasında onu qane etməyən məqəmləri göstərir. Birinci növbədə türkdilli xalqların ortaq dəstəni olan "Koroğlu"nun yaxın və Orta Şərqi xalqlarının müştərək abidəsi hesab etməsi tədqiqatçını "qane etmir" və burada "Koroğlu"nu yadəllişdirmə cəhdə aydın görünür" - deyir. "Çin qaynaqlarında mənşəcə türk olan An Lu-Şan adlı qəhrəmanın olması məsələsini heç kim etmir. Lakin sizin "kiçik yazı" adlandırdığınız dörd çap vərəqi həcmində tədqiqatınızda təsdiqinə çatıldığınız An Lu-Şanın - Rövşən-Koroğlu alması məsələsi çox müəmməli fikirdir. Siz bu müləhizələrinizlə istəsəniz də, istəməsəniz də "Koroğlu" ilə bağlı indiyə qədər aparılmış tədqiqatların üstünlərə kölgə salır, bir növ onları inkar edirsiniz. Lakin "əldə edilən yeni qaynaqlar və bu qaynaqlardan doğan yeni müləhizələr" özləri dediklərinizə şübhə ilə yanasağmağa imkan verir". Q.Paşayev nə qədər aydın və principial müləhizələr yürüdür. Əlbətə, elmde ele məsələlər ola bilər ki, müeyyən zaman keçidiyindən sonra öz təsdiqini tapar. Ancaq ele məsələlər de var ki, ona vaxtında və aydın, dəqiq münasibət bildirilmelidir. Çünkü görünen işlərin üzərindən asanlıqla xətt çekmək olmaz. Q.Paşayev də Çin qaynaqlarındaki obrazla Rövşən obrazının eyniləşdirilməsini mübahiseli hesab edir. Zənnimizcə, bu doğru qənaətdir. Hər halda tədqiqatçı G.Pənah da təqrübən belə düşünür ve Q.Paşayevlə razılaşır.

Əlbətə, Cəlil Nağıyev də Azərbaycanın görkəmli alimidir. O, kifayət qədər mənəvələrə təsdiq edir. Ancaq əsl həqiqət, əlbətə, mübahisələrde meydana çıxır. Demək, Qəzenəfer Paşayevin müləhizələri dəha çox məntiqi baxımdan bizi razi salır. Ve zənnimizcə, G.Pənah da Qəzenəfer Paşayevin müləhizələrini dəha doğru, dəha qənaətəxş hesab edir: "Aparılan arasıdırmanın qüsurlu olduğunu alimin öz

burasındadır ki, Azərbaycanla bağlı yaranışdan sonra demek olar ki, bütün türk xalqlarının mənəvi həyatına nüfuz etmişdir və biz bütün məqamlarda şifahi söz sənətimizin daşıyıcıları olan Azərbaycan aşiqlarının dilində olduğu kimi, türk ozanlarının da, orta Asiya baxşlarının da dilində biz Koroğlunu əzber görür. Bu da onu göstərir ki, Koroğlu bütün hallarda ne qədər bizim xalqla bağlıdır, bir o qədər digər türk xalqlarına yad deyil. Axi yuxarıda biz qeyd etdi ki, hətta ermənilər də Koroğlunu özünükülesdirməyə cəhd ediblər.

G.Pənah yuxarıda qeyd etdi ki, Q.Paşayevin Koroğlu ilə bağlı mühəbisələrə aydınlıq getirən düşüncələrinə diqqətə yanaşır. O göstərir ki, Q.Paşayev hətta digər görkəmli alımların bu barədəki fikirləri ilə mübahisələrə də yeri goldikcə cəsaretlə rəvac verir: "Q.Paşayev və alimin - C.Nağıyevin "Türkdilli xalqların sazlı-sözlü macəslərinin yarasığı olan, poetik cəhdən formalasmış "Koroğlu" dəstəninin başqa xalqların mirası kimi verməsi "ağır galır": "Allaha şükr ki, 68-ci səhifədə özünü öz fikirlərinə qarşı çıxırsınız... tacik, erməni və kürdərə "Koroğlu" indiki orazi bölgüsünü nezərə alsaq, İrandan və bizdən keçmişdir. Bu gün kimi aydın həqiqətdir". Koroğlu ilə bağlı mübahisələr təkçə bununla bitmir. Hələ ola bilsin ki, gələcəkdə də başqa müləhizələr meydana çıxacaq. Ancaq zənnimizcə, Koroğlu obrazının digər xalqların tabiətinə də nüfuz etməsini də təsdiq etməz olmaz. Q.Paşayev razılaşır; o, Çin düşüncəsindəki An Lu-Şanın Koroğlu olduğunu qəbul etmir. Zənnimizcə, bu düzgün qənaətdir. Hər halda G.Pənah da bu fikirlə razıdır.

Əlbətə, Çin və Azərbaycan arasında də mənəvi əlaqələr olub. Böyük İpek yolu Çindən gələrək Azərbaycandan keçib Avropana doğru gedib və hem də eksinə. Belə halda müeyyən obrazlar, sujetlər, əfsanələr, nağıllar, rəvayətlər də böyük İpek yolu ilə bir xalqdan digər xalqa daşına bilər, amma bütün hallarda Q.Paşayevin "Koroğlu" dəstəni ilə bağlı Cəlili Nağıyevlə

çağdaş aşiq sənətinin memarlarından olan, 12 aşiq havası və zəngin poeziyasi ilə əbədilik qazanan Azəflı Mikayıll sözün həqiqi mənasında ustاد aşiq, el şairi və bəstəkar id. Aşıqın yaratdığı "Azəflı düberyi", "Azəflı gözəlləməsi", "Azəflı dünyası", "Azəflı goraylı", "Azəflı himni", "Azəflı müxəmməsi" kimi saz havaları təkcə aşiqların deyil, eləcə də müğənnilərin sevə sevə oxtuduqları mahinlərdə".

Əlimizdə zorba çomaq,
Başımızda mota papag,
Ağ şalvarda qara yamaq,
Komünizmə gedirik biz.

Q.Paşayev göstərir ki, bir məclisdə bu şeiri oxtuduğuna görə aşiq dörd il (1961-1964) zindan hayatı keçirmişdir. Azəflı mövcud quruluşa qarşı nifratını gizlətmir". Burada biz Q.Paşayevin Mikayıll Azəflı yaradıcılığında üşyankarlıq motivlərinə münasibət də görür. Sənətək öz zamanında kifayət qədər tezyiglərə və teqiblərə məruz qalıb. O, bütün çətinliklərə baxmayaraq sənətinin gücünə güvənib, xalqının sevgisinə arxalanıb. Hamımızda məlumdur ki, M.Azəflı aşiq yaradıcılığının en müxtəlif janrlarında gözəl əsərlər yaradıb. Bu onu göstərir ki, M.Azəflı yaradıcı aşqdır. Q.Paşayev onun sənətini bədii möziyyətlərinə görə aca tutur, yüksək səviyyədə dəyərləndirir. Bütün bunların biz G.Pənahın tədqiqatlarında necə incələmələrlə eks olunduğunu müşahidə edirik.

G.Pənah Q.Paşayev və M.Azəflı mənəvi əlaqələrini çox canlı və ilhamlı bir hissə tərənnüm edir. Yeri gəldikcə qoca Azəflinin özündən de sitatlar gotirir: "Tutumu dərin mənası ilə qalaq-qalaq kitablara sığmayıən tələyiklə dördlərimizi, xalqımıza üz verən bələləri bircə bənddə məhərətlə ifadə etmişidir:

Qoca Azəfliyam, dilim var, lalam.
Təbrizdə qardaşım, Sibirdə balam.
Elə dərəd varmı ki, çəknəmisi olam,
Bax onlar ağardı basımı mənim.

Övvəli 11-ci səhifədə

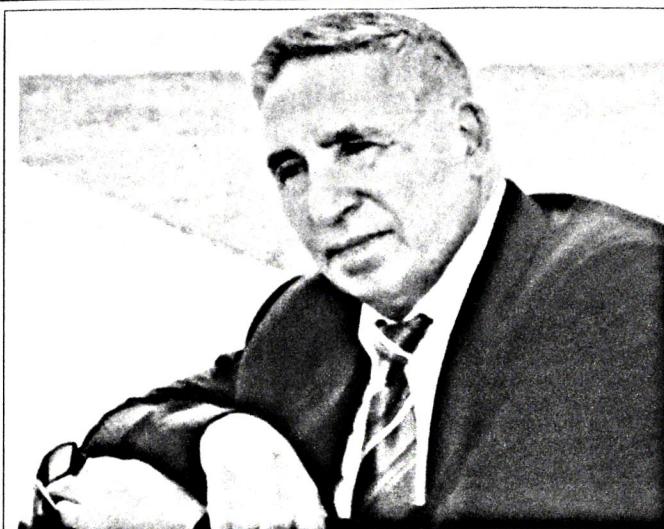
Q.Paşayev aşığın qızı Maralla birləikdə tərtib etdiyi "Qoca Azafliyam" (Bakı, "Təhsil", 2007, 760 səh.) kitabında ilk dəfə olaraq hər seir şəklində əvvəl həmin növ haqqında yaradıcı şəkildə məlumat verir. Aşiq yaradıcılığı tarixində ilk dəfə olaraq goraylı, qoşma, təcnis, müxəmməs, divani, vücudnamə, sicilləmə, ustadanama, cahannamə və s. kimi aşiq seir şəkillərində hər bölmədən əvvəl onun şəkli xüsusiyyətləri baradə qisa məlumat verildiyi, həmin seir şəklində Azaflinin xidmətləri açıqlandığı dəyərləndirilir". Mənim yadına gelir; Bakıda M.Azaflinin böyük yubileyi keçirildi. Həmin yubileydə görkəmləi yaradıcı aşığın "Qoca Azafliyam" adlı çox mötəber bir kitabı da təqdim edildi. Azərbaycan ədəbi mühiti, görkəmləi söz-sənet adamları hem Mikayıllı Azaflı haqqında xatirələrini danışdır, hem də neşr olunan kitabın məziyətlerini yüksək qiymətləndirdilər.

Əlbette, görkəmləi Azərbaycan aşığının belə bir mötəber kitabının araya-orxeyse gelmesi məxsusi olaraq Q.Paşayevin adı ilə bağlıdır. Q.Paşayev M.Azaflinin poetik irlisinin bədii məziyyətlərini kifayət qeder yüksək deyərləndirmişdi və bu barədə G.Pənah çox rəsul şəkildə müləhizlərini öz tədqiqində eks etdi: "Əsasən 3-5 bənddən ibarət, "aşiq poeziyasının ən oynaq və axıcı şəkli" olan gorayının qoşmayla oxşar və fərqli keyfiyyətlərini, onların şəkli xüsusiyyətlərini açır: Hər iki seir şəkinin son bandında müəllifin adı və ya taxallüsü verilir, buna "möhürbənd" və ya "tapsırma" deyilir. "Fərq ondadır ki, goraylı şəkki, qoşma on bir hecadan ibarət olur". Hər ikiinin qafiyə quruluşunun eyni olduğunu açıqlanır". Zənimizcə aşiq yaradıcılığının en müxtəlif tərəflərinə münasibət baxımından bu qeydler əhəmiyyət kəsb edir. Q.Paşayev söz əsərinin incəliklərinə vəqif olan alimdir. Onun qalbi, ruhu sazla çox bağlıdır. O təkcə Azaflı haqqında yox, Azərbaycanın digər aşıqları haqqında da ardıcıl və deyəri yazarlarla çıxış edib. XX əsrin meşhur aşıqlarının adlarını çəkərkən biz onun zəngin mənəvi mühiti hiss edirik və bunu G.Pənah məxsusi olaraq tədqiqatında diqqətə çekir. Onun tədqimatında adları çəkilən aşıqlar sıradan adlar kimi xatırlanır. Onların hər biri haqqında Q.Paşayevin gözəl məqalələri var. G.Pənah Q.Paşayevin görkəmləi aşıqlar haqqındaki qənaətərinin diqqətdən keçirən yazır: "Əkbərin bülbüllü susdurən səsi" məqaləsində "aşıqlar besiyi" kimi təmənnə, Tovuzun Bozalqanlı kəndində yetişən Aşiq Hüseyin Bozalqanlı, Aşiq Qədir, Xayyat Mirza, Aşiq Mikayıllı, Aşiq Hüseyin Dəmirçi, Aşiq Mahmud, Aşiq Ələsgər kimi adlı-sənət aşıqlarla bir kənddə doğulub, saz-söz almışdır boy-aşa qatmış, "sənət yolu uğurlu olmuş, zil və malahətli səsi ilə" saz-söz xırıldalarının qəlbində yer tapmış Aşiq Əkbər yaradıcılığı baradə məlumat verir. Aşiq Əkbərin poeziyasında ustad aşıqların yaradıcılığına xas olan bütün seir şəkillərinə rast gələn Q.Paşayev "buradaki qoşmalar, goraylılar, gözəlləmələr, təcnis, müxəmməs, divanılar, ustadnamələr və s. cılalanmış, rəvan dilla qələmə alınmış poeziya nümunələridir" - deyir. Burada çəkilən adlar sazımızın və sözmizən deyər zirvesi olan adlardır. Bu adların hər birinin arkasında çox görkəmləi sənət nümayəndəleri var, söz xırıldaları var. Biz Q.Paşayevi ona görə ruhen, sevgi ilə qarşılayırıq ki, o, xalqın sevimli olan sənətkarları özü de sevərek tərənnüm edir. G.Pənah da Q.Paşayevin məhz aşiq əsəri ilə bağlı yanaşır. Ele

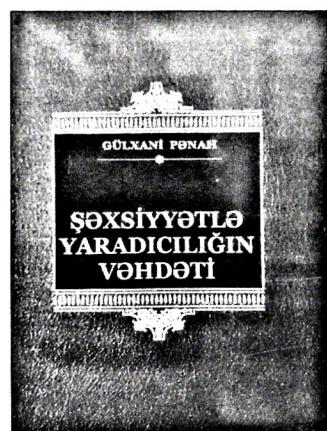
yanaşır. Onun qadın sənətkarları etrafına cəm edərək müükəmməl bir məclis yaratmasını xüsuslu bir şövqle təqdir edir. G.Pənah da bu məqamları unutmur.

Onu da qeyd edək ki, Q.Paşayev görkəmləi aşıqların yaradıcılığını həmişə diqqətdə saxlayıb. G.Pənah onun Aşiq Şəmsiyyər münasibətini də unutmur və göstərir ki, alim saz-söz sənətinə bütün varlığı ilə bağlı bir sonotkardır.

Görkəmləi Azərbaycan aşıqlarının yaradıcılıq yolunu işçiləndirən yazıclarla Qəzənfor Paşayev aşiq əsərimizi, saz əsərimizi həmişə diqqət markozında saxlayıb. G.Pənah da öz tədqiqatlarında böyük alimin irlərini xüsuslu diqqətə izloyır. Məşhur aşıqların sənət yolu alının verdiyi deyeri bir can yanğısı ilə tədqiqata cəlb edir: "Professor Qəzənfor Paşayev Aşiq Şəmsiyyər yaradıcılığına dair sanballı məqalələr mülliətfidir. Araşdırımlarından, təhlil və tədqiqatlarından görürük ki, Q.Paşayev el əsərinə, xalq ədəbiyyatına dərin tellərlə

"QAZƏNFƏR PAŞAYEV VƏ AZƏRBAYCAN FOLKLОРŞÜNASLIĞI" Gülxanı Pənahın tədqiqatları əsasında

aşıqlar var ki, biz Q.Paşayevin yaradıcılığının öyrənərək onların neyə qadir olduğunu, kimliklərini daha yaxından dərk edir. G.Pənah məhz bu məqamda nezərə alaraq görkəmləi alimin qeydlərini bir sənət fədaisinin sözə verdiyi deyər kimi bize çatdırır: "Q.Paşayev onun tərənnüm obyektlərini qruplaşdırır. Doğma Azərbaycanına vürgün əsərinin sənətkarlıq keyfiyyətlərini üzə çıxarır. Əlimərdən Aşiq Xanların yaradıcılığını, ifaçılıqlı qabiliyətini, "çalıb-oxumaqını, ifasında poeziya nümunələrini, ustadnamələri, rəvan və bələğlılıq nitiqini dindirdikə, müsiqiyə uyğun hərəkatlarını müşahidə etdikə bir dərək edir ki, "dahi Üzeyir bayın eddiyi kimi aşiq əsəni elə sənət almışdır ki, burada müğənninin də, şairin də, bəstəkarın də, rəqəqəsin də, bədii giraşçıların də istilənən qədər payı vardır". Qozonfer Paşayev müasirlerinə xüsusi diqqət edən alımdır. Özü de təbiət etibarı ilə çox qayğışəs, diqqətcil, sözə sənətkar yüksək qiymət verməye yönelik alimdir. O, ilk növbədə öz müasirlerine diqqət göstərdiyi kimi öz həmyerlilərində, yaxın mühitdə olanlara da təqdim etdi. Aşiq əsərlərinin repertuarından düşməyən qoşma, goraylı, təcnis və ustadnamələri, geniş yaradıcılıq imkanları - mənsur hekayələri, bayatıları, uşaq şeirləri arasdırılır". Təkcə ele bə quydər gəstərir ki, görkəmləi alim

göstərməyi özünə borc bilən alımdır. Biz onun tədqiqatlarında çox istedadlı aşıqların təqdir olunmasını müşahidə edirik. G.Pənah bu məqamları bağlı qeydlərində yazır: "Tarixa çəvirlən iki görüş" məqaləsində Tovuz aşiq məktəbinin yetirməsi Çopur Ələsgərin gur, malahətli səsini, sahna davranışını, ilhamla yazılışmış, ürəklərə yatan, vətənə, ustad sənətkarlara, əzizlərinə, sənət doslularına hər etdiyi şeirlərde "başarılık və samimiyyət" da qurmuş xətt kimi" keçdiyini, canlı təbiət təsvirlərini dəyərləndirir". Göründüyü kimi burada biz Aşiq Xanların adına rast gəlirik. Məşhur Çopur Ələsgəri bir növ yaxından görürük və Üzeyir bayın dediyi kimi hem oxuyan, hem də yaradan sənətkarları müşahidə edirik.

Qəzənfor Paşayev, ümumiyyətə, aşıq-söz əsərinin en müxtəlif tərəflərinə həmişə diqqətli olub. İctimai həyatımızda aşiq birləşmələri, hətta qadın sənətkarların birləşmələri de onun diqqətdən kənardə qalmayıb. Məşhur Aşiq Pəri məclisini Qəzənfor Paşayev ardıcıl olaraq izleyib. Səzənətimizə, mənəvviyatımıza bu məclisin necə böyük təsir göstərdiyini, xüsusi təhsilər verdiyini öz yazılarında qeyd edib. G.Pənah da məhz onun Aşiq Pəri məclisi ilə bağlı düşüncələrinə özünməxsus yanaşma ilə işq tutur: "Keşməksə yolu yolcusu" məqaləsində "Aşıqlar Birlüyü" nəzdində "Aşiq Pəri" məclisini yaradan qəlbi və ruhu ilə ozan sonatına bağlı olan Narinc Xatunun həm müsəsələri, həm də keçmişdə yaşayış-yaranadın qadın aşiq və el şairlərinin ədəbi irsinin toplanması, tədqiqi və çapı ilə bağlı fəaliyyətini dəyərləndirir. Aşiq əsərinin sərlərinə dərindən bələd olan Narinc Xatunun bədii giraşçıların də istilənən qədər payı vardır".

Qozonfer Paşayevin tədqiqatları bu sənətkarların yaradıcılığının en üməd xüsusiyyətlərinə işq salır. Bəzə onları bir dəfə xüsusiyyətləri ilə tanır. G.Pənah da məhz görkəmləi alimin söz-sənet yoluundakı bu fədakar xidmətlərini öz monoqrafiyasında ayrıca bir fəsille deyərləndirir.

G.Pənah Qəzənfor Paşayevin bir sıra məqalələrini de yada salır. "Kərom yanğısı ilə aşiq poeziyamızın açılmasına qatı" və s. kimi məqalələrinin adlarını çoxur. Bununla da oxuculara anladır ki, Q.Paşayev aşiq yaradıcılığının tədqiqatı ilə təsdiçən yox, bütün varlığı ilə, bütün gücü ilə məşğul olub.